

Üstün Zekâlı ve Üstün Yetenekli Öğrencilerin Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri (Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi Örneği)*

Gifted and Talented Students' Perceptions of Media Literacy (Case of Elazığ Science and Art Center)

Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ**, Ayşe Ülkü KAN*** & Ümmühan ÖNER****

Özet

Medya günlük hayatımızın her alanını kuşattığından, çeşitli biçimlerdeki medya mesajlarına ulaşma, onları analiz etme, değerlendirme ve oluşturma yeteneği olarak tanımlanan medya okuryazarlığı önem kazanmıştır. Günümüzde bireylerin başka okuryazarlıkların yanı sıra medya okuryazarı da olması beklenmektedir. Çalışmanın amacı, Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin medya okuryazarlıklarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Nitel desende düzenlenen araştırma, durum çalışması desenine uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmada çalışma grubu olarak, Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi orta öğretim grubundan 11 öğrenci (6 kız-5 erkek) belirlenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış sekiz sorudan oluşan bir görüşme formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sürecinde toplam 11 öğrenci ile görüşülmüştür. Araştırma ile Elazığ Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin medya okuryazarlığı konusunda bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin en fazla kullandıkları iletişim araçları internet, televizyon ve cep telefonlarıdır. Televizyonda en çok dizi seyretmektedirler. Öğrencilerin en çok kullandıkları arama motoru Google'dır ve sosyal paylaşım sitelerine sıklıkla girmektedirler. Öğrenciler en çok yalan haberlerden ve zararlı sitelerden şikâyet ederken; güvenli siteleri tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Sosyal medyayı arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullanmaktadırlar. Bütün bunların yanı sıra öğrenciler, medyanın zararlarından korunmak için bilgilendirilmek ve oto kontrol kazanmak istemektedirler.

Anahtar sözcükler: Medya, medya okuryazarlığı, Bilim ve Sanat Merkezi, internet, sosyal medya

* Bu çalışma 12-14 Eylül 2012 tarihlerinde Marmara Üniversitesi'nde düzenlenen 21. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi'nde sunulan "Bilim ve Sanat Merkezi Öğrencilerinin Medya Okuryazarlığına İlişkin Görüşleri" başlıklı sözlü bildirisinin genişletilmiş halidir.

** Doç. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı, Elazığ, nurigomleksiz@yahoo.com

*** Arş. Grv. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Eğitim Programları ve Öğretim Ana Bilim Dalı, Elazığ, aulkukan@yahoo.com

**** Arş. Grv. Dr., Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Elazığ, uhanoner@hotmail.com

Abstract

Media literacy, which is defined as accessing, analyzing, evaluating and producing media messages in a variety of contexts, has gained importance as media covers every part of our daily life. Individuals are expected to be media literate as well as other kinds of literacy. In this context, the aim of this study is to explore opinions of Science and Art Center students in Elazığ toward media literacy. This is a qualitative study and *case study design which is one of the qualitative research methods was adopted*. Study group of this research includes 11 gifted and talented students (six female- five male) enrolled at Elazığ Science and Art Center. Data of the study were collected with an interview form including eight semi-structured questions. Totally 11 high school students were interviewed during study process. Descriptive analysis was utilized to analyze the data. Study results revealed that the students had information about media literacy. They mostly used internet, television and cell phones. The students indicated that they watched serials on television. Google is the most used search engine and they frequently use social forums. They complained about false news and harmful web-sites and indicated that they preferred reliable sites. They used social media to communicate with their friends. They demanded to be informed and to gain auto control to save themselves from the harmful sides of media.

Keywords: *Media, media literacy, science and art center, internet, social media*

Giriş

Türkiye’de üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların okulla eş zamanlı biçimde devam ettikleri merkezler bulunmaktadır. Bilim ve Sanat Merkezi olarak isimlendirilen bu merkezler, illerde valiliklerin önerileri dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığınca açılır, özel Eğitim, Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak çalışmalarını yürütürler (MEB, 2007). Bilim Sanat Merkezlerinin amacı, okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların/öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkına varmalarını sağlamakla birlikte sahip oldukları kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını gerçekleştirmektir (MEB, 2007).

Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden üstün zekâlı ve üstün yetenekli olarak tanımlanan bireylerin gösterdikleri bir takım özellikler bulunmaktadır. Üstün zekâlı bireyler, eğitilmeden ve spontane bir biçimde en az bir yetenek alanında ve kendi yaş aralığındaki bireyler içinde ilk yüzde onluk bir dilimi kapsayacak biçimde doğal yetenek sergilerler (Gagné, 2002). Bu tanımlamadan da anlaşılacağı gibi gösterilen yeteneğin o konuya ilişkin eğitim almadan gösterilmiş olması ve kendiliğinden ortaya çıkması önemsenmektedir. Üstün yetenekli birey ise en az bir alanda sistematik bir biçimde geliştirilmiş bilgi ve beceriye kendi akranları arasında ilk yüzde onluk dilim içinde sahip olan bireydir (Gagné, 2002). Buradan hareketle, üstün yetenekli birey tanımlamasında, sistematik bir eğitimden geçmiş olmak ve gösterilen yeteneğin akranlar arasında yüzde onluk bir dilimde ortaya çıkması gibi kriterleri taşıması gerekli görülmektedir. Freeman’a (2002) göre ise üstün zekâ, okul başarısı ve IQ gibi doğrudan ölçülebilen; üstün yetenek ise daha çok sanat ve sporda gösterilen üst düzey başarıları kapsayan ve ölçülmesi biraz daha zor potansiyeli karşılamaktadır ve her iki potansiyelin de uzmanlarca belirlenmesi gerekmektedir. Amerika’da 1972 tarihli Marland Raporunda ise üstün yetenekli bireylerin özellikleri genel zihinsel yetenek, akademik yetenek

yaratıcı-üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel-performansa dayalı sanatlar yeteneği ve psiko-motor yetenek alanlarının birinde ya da bir kaçında üstün performans göstermek biçiminde belirlenmiştir (Marland, 1972, Akt. Levent, 2000).

Ancak uzmanlar tarafından belirlenebilecek özelliklere sahip üstün zekâlı ya da yetenekli çocuklar kendi yaş grubundaki çocuklarla karşılaştırıldığında çeşitli yönlerden üstün özellikler gösterebilirler. Bu çocuklar bütün zihinsel ve öğrenme becerilerinde farklılık sergileyebilecekleri gibi sadece belirli bir alanda da üstünlük gösterebilirler (Saranlı ve Metin, 2012). Bu noktada üzerinde durulması gereken bir diğer önemli konu, üstün zekâlı olmak ve başarılı olmak kavramlarının birbirinden farklı olduğudur. Üstün zekâlı olmak ve başarılı olmak birbirinden ayrılması gereken kavramlardır. Başarılı kişiler okulda başarılı olmak için yüksek motivasyon düzeyine sahip olan bireylerdir. Üstün zekâlılar ise okulda çok başarılı olabilecekleri gibi başarısız da olabilirler. Üstün zekâlı bireyler, farklı öğrenme ihtiyaçları içinde olabilirler. Öyle ki üstün zekâlı bireylerin, anlama gücü taşıyan bireyler olabileceği fikri zaman zaman kabul görmekle birlikte, önemli olan bu bireylerin farklı öğrenme ihtiyaçları olabileceğinin kabul edilmesidir (Silverman, 2000).

Üstün yetenekli çocukların eğitim ve gelişimi üzerinde anne babaların önemli bir rolü vardır. Üstün yetenekli çocuğun işlevlerini yerine getirmesi, yaşamdan doyum sağlayan mutlu ve dengeli bir birey olarak yetişmesi aile içi ilişkiler ve anne babaların tutumları ile yakından ilgilidir. Üstün yetenekli çocuklara sahip anne babaların çocuklarının eğitimi ve olası sorunları önlemek için daha fazla bilince gereksinim duydukları gözlenmektedir (Karakuş, 2010). Farklı öğrenme ihtiyaçları bulunan üstün yetenekli çocukların tanılanması ve çocuğun sahip olduğu özelliklere göre yönlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Üstün yetenekli çocuklara ilişkin tanılama yapılırken, çocukların davranışlarının, ilgilerinin ve erken gelişim gösterdikleri alanların gözlemlenmesi gerekmektedir. Çocukların aileleri ve bakıcıları tarafından konuşma becerilerindeki erken gelişim, yüksek zekâ kapasitesine sahip olabileceğine ilişkin işaretler, daha okula başlamadan sergileyebileceği bazı yetenekler; aile, bakıcı ve eğitimcilerin bilişsel ve duyuşsal açıdan, olumlu ya da olumsuz özelliklere ilişkin liste tutumları, öğrenciye dönük ilgi anketlerinin uygulanması, kişisel raporlar ve görüşmeler, standartlaşmış beceri testleri ve seviye üstü testlerinin kullanılması, standartlaşmış başarı testlerinin kullanılması biçiminde uygulamalarla tanılanabilir (Department for Education and Child Development, 2012).

Bütün bu uygulamalar yapılarak, üstün zekâlı ya da üstün yetenekli olan çocukların belirlenmesi ve bu belirleme sonucunda öğrenciye uygun bir öğretim programının kullanılması uygun olacaktır. Freeman (2002), üstün yetenekli ya da üstün zekâlı çocukların belirlenmeye çalışılmasının ve bu konudaki farkındalığın artmasının iki önemli nedeni olduğunu belirtmiştir. Bu nedenlerden birincisi, bireysel olarak kişilerin sahip oldukları özellikleri fark etmeleri ve kendilerini gerçekleştirmelerini sağlamak; ikincisinin ise toplumsal düzeyde doğal kaynak olarak algılanılabilecek bu bireylerin belirlenmesi ve sahip oldukları potansiyelin açığa çıkmasının sağlanmasıdır (Freeman, 2002).

Kendilerinde var olan bir grup beceri ve yetenekte ileri düzeyde gelişmişlik gösterebilen zihinsel ve akademik olarak özel yetenekli çocuklar, kendilerindeki ışığı daha çok ufakken fark ettirirler (Robinson, 2004). Bütün bu özellikleri ile toplumu ileri götürmede itici güç konumunda olabilecek üstün yetenekli çocukların topluma faydalı olmalarının ön koşulu, öncelikle kendi mutluluklarını ve ruh sağlıklarını gerçekleştirebilen kişiler olarak yetişmelerini sağlamaktır (Saranlı ve Metin, 2012). Bu sebeple bu bireylerin ilgileri doyurulmalı ve var olan potansiyellerini açığa çıkarmaları desteklenmelidir. Saranlı ve Metin'e (2012) göre üstün yetenekli çocukların sosyal ve duygusal gelişimlerini desteklemek ve ortaya çıkabilecek olası olumsuzlukları engellemek amacıyla onların sosyal anlamda güçlü oldukları özelliklerinin ön plana çıkarılması ve yapabildiklerine odaklanılması daha olumlu kişilik yapısı göstermelerine yardımcı olacaktır. Başka bir ifade ile bu bireylere kendilerini tatmin edecek biçimde ve var olan özelliklerini etkili biçimde kullanabilecekleri nitelikte öğrenme ve uygulama ortamları sunulmalıdır. Bu ortamlarda kullanılacak program yapısının da yine bireylerin bu özelliklerini destekler nitelikte olmasına özen gösterilmelidir.

Üstün zekâlı ve yetenekli bireyler sahip oldukları bilişsel, duyuşsal ve gelişimsel özelliklerindeki farklılıklardan dolayı kendilerine has özelliklerine ve ihtiyaçlarına uygun bir eğitim ortamına ihtiyaç duyarlar (Kanlı, 2008). Bu bireyler için hazırlanacak bir eğitim programı onların var olan yeteneklerini ve potansiyellerini geliştirmek için düzenlenmelidir. Bu programlar çocukların sahip oldukları özellikleri geliştirip güçlendirirken onlara akademik kimlik de kazandıracak biçimde hazırlanmış olmalıdır (Mussoline, 2010). Başka bir deyişle üstün yetenekli öğrencilerde etkili olacağı düşünülen program yapısı, karmaşık ve derinliği olan programlardır (Karnes ve Stephens, 2005). Aynı zamanda bu programlar, normal öğrencilerin devam ettiği sınıflardaki eğitim ve öğrenme seçeneklerinden daha fazla düşünmeye sevk edici unsurlar barındırmalıdır. Böylece hem öğrencilerin öğrenmeleri sağlanmış olacaktır hem de sahip oldukları yetenekleri geliştirecektir (Mussoline, 2010). Üstün zekâlı ve üstün yetenekli bireyler analiz, sentez ve iletişim gibi becerilere üst düzeyde sahip oldukları için yoğun miktarda bilgi edinirler. Bu bireyler çeşitli ve farklı teknolojilere entegre olmada ve bunları kullanmada oldukça başarılıdırlar. Özellikle internetten belge indirme ve grafik görüntüleri elde etme, kelime işlemci ve grafik programlarının kullanımında ve multimedya sunumlarının hazırlanmasında genel itibari ile pek sıkıntı yaşamazlar (Karnes ve Stephens, 2005). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda, üstün yetenekli çocuklara dönük hazırlanan programlar, düşünme stilleri, iletişim becerileri, yaratıcılık, araştırma becerileri, bağımsız hareket edebilme, planlama/sorumluluk, sosyal etkileşim becerileri, bireysel farkındalık ve medya okuryazarlığı gibi çıktılara odaklanan ancak bunlarla da sınırlı tutulmayan bir yapıda oluşturulmalıdır (Mussoline, 2010).

Ülkemizde, üstün yetenekli ve üstün zekâlı bireylere uygun öğrenme ortamı sağlayan ve yukarıda sıralanan özellikleri barındırdığı düşünülen Bilim ve Sanat Merkezlerinde temelde hedeflenen, öğrencilerin ulusal ve evrensel değerleri tanımaları, benimsemeleri; liderlik, yaratıcılık ve üretici düşünce yeteneklerinin, sosyal ve duygusal yönlerinin gelişmesi; bilimsel düşünce ve davranışlarla estetik değerleri birleştirerek üretken, sorun çözen kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmeleri; yeni düşünceler önermeleri, teknik buluş ve çağdaş araçlar geliştirebilmelerinin yanında bu öğrencilerin üstün yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplini edinmelerine imkân sağlayan şartların, ortam ve fırsatların oluşturulması ve bu ortamlarda öğrencilerin çeşitli projeler gerçekleştirmeleridir (MEB, 2007). Bütün bunlardan hareketle, Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden öğrencilerin var olan özelliklerini kullanarak kendilerini ifade etmeleri ve bu sayede daha olumlu kişilik yapısına sahip olmaları sağlanmaktadır. Bütün bu özelliklerle birlikte Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin özellikle bilgiye ulaşma ve kullanmada diğer öğrencilere göre daha farklı olabilecekleri fikrinden hareketle, böyle bir çalışma yapma ihtiyacı hissedilmiştir. Bu sebeple özellikle medya okuryazarlığı kavramına yoğunlaşmıştır.

Gelişen dünyada bilginin elde edilmesi kadar bu bilginin aktarımı ve kullanılması da kolaylaşmıştır. Bireylerin çok çeşitli iletişim kaynak ve ortamlarını etkili biçimde kullandıkları ve bu ortamlarda günlük hayattan bilime, sanattan eğlenceye kadar pek çok farklı içerik ve mesajı iletmede hiç sıkıntı yaşamadıkları bilinmektedir. Özellikle sosyal medya, cep telefonu ve internetin günlük hayatın bu kadar içinde olması bireylerin iletişim süreçlerini kolaylaştıran ve buna bağlı olarak onlarda çok farklı becerilerin ortaya çıkmasına ve gelişmesine katkı sağlayan unsurlardır.

Günlük hayat içerisinde teknolojinin ve medyanın yoğun etkisine maruz kalan birey için bazı kavramların başkalaşım geçirdiği bilinmelidir. Bu kavramlardan belki de en önemlisi okuryazarlıktır. Önceleri sadece okuma yazmada gösterilen yeterlik olarak ifade edilen okuryazarlık kavramının günümüzde çok daha yoğunlaşmış bir içeriğinin olduğu kabul edilmelidir. Nitekim Daley (2003), okuma ve yazma yeteneği olarak tanımlanan okuryazarlık kavramına artık farklı anlamların yüklenebileceğine vurgu yapmaktadır. Thoman (2003) da benzer durumu, okur-yazarlık kavramının önceden algılandığı gibi bir parça kâğıt üzerinde harfleri ve kelimeleri bir araya getirmekten çok daha fazla anlamları içinde barındırdığını söyleyerek açıklamıştır. Bugünün bilgi anlayışının sadece yazılı kaynaklarla sınırlı olmayışı; aynı zamanda farklı anlamları barındıran görüntü, ses ve multimedya ürünlerin de bireylere bilgi kaynaklığı etmesi, okuryazarlık kavramının evrilmesindeki temel etken olmuştur (Thoman, 2003).

Bu anlayış değişikliği bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı gibi kavramları ortaya çıkarmıştır. Medya okuryazarlığı, medya mesajlarına ulaşma, bu mesajları analiz etme, değerlendirme ve bireyin kendi mesajlarını üretmesi yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Livingstone, 2004). Medya okuryazarlığı okuryazarlık kavramından farklı olarak iletişim, popüler kültür ve teknolojiyi de içine alan ve bunların çözümlenmesine dönük nosyonu olan bir kavramdır (Kellner ve Share, 2007). Medya okuryazarlığının, bireylerin medyanın bilgi içeren yönüne hâkim olmalarının ötesinde, farklı kültürlerdeki görselleri, kelimeleri ve sesleri anlamlandırmalarına yardımcı olan bir rolü bulunmaktadır (Aufderheide, 1997). Medyanın ve medya mesajlarının bireylerin kültürel anlamda başkalaşım geçirmelerine neden olan bir yönünün bulunduğu da kabul edilmelidir. Çünkü medya bireyin dışı açılan penceresidir. Bu durumda medya okuryazarlığının önemini bir kat daha arttırmaktadır. Ancak medya ve kültür bağlamında, medyanın daha fazla kültürü değiştiremeyeceği; çünkü medyanın kendisi aslında toplumun kültürünün bir parçası olduğu görüşü daha fazla kabul gören bir durum haline gelmiştir (Thoman ve Jolls, 2004; Aqili ve Nasiri, 2010)

Bütün bu durumlar bireylere farklı beceriler de kazandırmaktadır. Medya okuryazarı olan bireylerin gösterdikleri düşünülen temel beceriler medya mesajlarına erişim, bu mesajları analiz etme, değerlendirme ve yaratma biçiminde sıralanmaktadır (Thoman, 2003; Livingstone, 2004). Bu becerilerden “mesajlara erişme” bireyin herhangi bir amaca uygun olarak mesajı belirlemesi ve buna ulaşmasıyla; “mesajları analiz etme”, bireyin mesaja ilişkin sebep ve sonuçları değerlendirmesi ve mukayese etmesiyle; “değerlendirme” bireyin mesajın içeriğine ilişkin olarak kendi bireysel deneyimlerine göre mesajın niteliği ve doğruluğu hakkında bir yargıya varmasıyla; “yaratma” ise bireyin farklı teknoloji ve ortamları kullanarak kendi bireysel mesajlarını oluşturmasıyla açıklanmaktadır (Thoman, 2003). Benzer biçimde Hobbs, Culver ve Mendoza (2010) da medya okuryazarlığı ile bireylerde teknoloji ve medya kullanımında farkındalık oluşturma, onların var olan medya mesajlarının yapısı, amacı ve anlamını analiz etmeleri, medya aracılığı ile en yararlı ve kolay biçimde iletişim kurabilme gibi zihinsel alışkanlık kazandırması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Medya okuryazarı bireylerin basılı ve elektronik medya mesajlarına ilişkin olarak geliştirecekleri erişme, çözümleme, değerlendirme, yaratma (üretme) becerilerinin yanında; Aufderheide'nin (1997) belirttiği bilgili vatandaş olmak, sosyal olaylara kayıtsız kalmamak, estetik duygusuna sahip olmak, öz saygı ve tüketici olarak haklarına sahip çıkmak gibi konulara ilişkin de yeterli geliştirecekleri düşünülmektedir. Bütün bu sıralanan durumların medya okuryazarlığı eğitimlerinde bireylere sunulması gerekli görülmektedir (Aufderheide, 1997). Zira Kubey (1998), medya okuryazarlığı kavramının medya eğitimi kavramıyla aynı olduğunu belirtmektedir.

Kubey (1998), medya okuryazarlığı eğitimi dikkate alınarak yapılacak çalışmalarda, öğretim programlarında ve bu alanın hedefleri arasında bilgi okuryazarlığının da bulunmasının gerekli olduğunu belirtmektedir. Çünkü medya mesajlarına ulaşmak için dahi olsa, bilgiye ulaşmak internete dokunmak kadar yakındır. Eğitimcilerin ise özellikle demokrasi ve eleştirel düşünme gibi kavramlara yoğunlaşmış olmaları medya okuryazarlığına ilişkin programların önemini arttırmaktadır. Thoman (2003) da medya okuryazarlığının önemine vurgu yaparken; bu durumun nedenlerini çok fazla medya üretiminin olmasına, medyanın bireylerin görüş, inanç ve tutumlarını etkilemesine, görsel bilgi ve görsel iletişimin öneminin artmasına, toplumda yaşam boyu öğrenme ve bilgiye verilen önemin artmasına ve son olarak medyanın etkisiyle bireylerin demokratik duruş kazanmalarına bağlamaktadır. Alan uzmanları medya okuryazarlığı kavramının sadece çocukları ya da gençleri medyanın olumsuz mesajlarından korumak olarak “korumacı” bir anlayışla açıklamaktadır. Korumacı yaklaşım öğretmen ve öğrenci arasında bir bariyer oluşturmaktadır. Oluşturulan bu bariyer, öğrencinin sahip olduğu olumlu ve olumsuz medya deneyimlerini öğretmeniyle paylaşmasına engel olmaktadır. Ancak “katılımcı” bir anlayışla öğretmenlerin yine katılımcı bir rol üstlenerek öğrencilerin medya deneyimlerine ilişkin birlikte rol almaları gerektiğini savunurken böyle bir anlayışın daha olumlu sonuçlar doğuracağını belirtmektedirler (Hobbs, Culver ve Mendoza, 2010: 3). Türkiye’de Radyo Televizyon Üst Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı ile iletişime geçerek yapılan ortak çalışmalar sonucunda 2006-2007 eğitim-öğretim yılında medya okuryazarlığı dersi seçmeli ders olarak 6,7 ve 8. sınıflarda okutulmaya başlanmıştır (Altun, 2008b). Bu ders 2006 yılında pilot uygulamayla beş ilköğretim okulunda okutulmaya başlanmasının ardından her sene artan öğrenci sayısı ile ilköğretim ikinci kademedeki seçilen bir ders olmuştur (Dinçer, 2011). Bu dersin gecikmeli olsa da programlara alınması sevindiricidir. Ancak programlara dâhil edilse bile yeterince önem verilmediği bilinmektedir. Bu duruma ilişkin olarak Altun (2008a) da medya okuryazarlığı eğitimi konusunda gecikildiğini belirterek; medya okuryazarlığı dersinin diğer derslere ara disiplin ve beceri alanı olarak eklenmesini ve orta öğretimde ise ayrı bir ders olmasının gerektiğini savunmaktadır.

Genel olarak durum değerlendirildiğinde medya okuryazarlığının kazanılması gereken önemli bir beceri olduğu düşünülmektedir. Bu beceriye ilişkin olarak Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğrencilerin görüşleri üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak görülmüştür. Bütün bunlar göz önünde bulundurularak Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi’ne devam eden üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerin medya okuryazarlığına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi ihtiyacı duyulmuş ve mevcut araştırma ile bu görüşler ortaya konmaya çalışılmıştır.

Amaç

Çalışmanın amacı, Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi öğrencilerinin medya okuryazarlıklarına ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç bağlamında çalışma grubundaki öğrencilerin medya okuryazarlığına yükledikleri anlamlar; en fazla kullandıkları kitle iletişim araçları; televizyonda en fazla takip ettikleri program türü; en fazla kullandıkları internet siteleri; kitle iletişim araçlarını kullanırken karşılaştıkları olumsuzluklar ve aldıkları önlemler, kullandıkları sosyal paylaşım ağları ve gerekçeleri; kitle iletişim araçlarından elde ettikleri bilginin doğruluğunu sorgulamada tercih ettikleri yollar, iyi bir medya okuryazarı olmalarında ailelerinden ve eğitim kurumlarından beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarının geliştirilmesi, verilerin toplanması ve çözümlenmesine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden, durum çalışması desenine uygun olarak yürütülmüştür. Durum çalışmasının en önemli özelliği bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Bir duruma ilişkin etkenler bütüncül bir yaklaşımla ele alınır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri, ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır. Durumlar birbirinden farklı olduğundan dolayı sonuçların genellenmesi söz konusu değildir. Ancak bir duruma ilişkin sonuçların benzer durumların anlaşılmasına yönelik örnekler oluşturması beklenir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Buradan hareketle, mevcut çalışmada Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden üstün zekâlı ve üstün yetenekli öğrencilerinin medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede öğrenciler için medya okuryazarlığının ne anlama geldiği, en çok kullandıkları iletişim araçları, en çok izledikleri televizyon programları, sıkça kullandıkları internet siteleri, kitle iletişim araçlarını kullanırken karşılaştıkları olumsuz durumlar ve aldıkları önlemler, sosyal medyayı kullanma gerekçeleri, kitle iletişim araçlarından edindikleri bilgilerin doğruluğunu sorgulamada izledikleri yollar ve iyi bir medya okuryazarı olmak için ailelerinden ve eğitim kurumlarından beklentilerinin neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu olarak, Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi orta öğretim grubundan 11 öğrenci belirlenmiştir. Öğrencilerin 6'sı kız, 5'i erkektir. Bu öğrencilerin üçü 9, dördü 10, ikisi 11 ve ikisi de 12. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Çalışma grubu kolay ulaşılabilir durum örneklemesine uygun olarak seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemi araştırmaya pratiklik kazandırır. Kolay ulaşılabilir durum örneklemesinde araştırmacı, kendisine yakın ve erişilmesi kolay olan bir grubu seçer (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Ayrıca görüşme yapılacak öğrencilerin seçiminde gönüllülük esası da dikkate alınmış ve görüşmeye gönüllü olanlar katılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmede, önceden hazırlanmış ve görüşme yapılacak bireylere sorulacak sorular bulunmakla birlikte, görüşmenin seyrine göre mevcut soruları açıcı alt soruların sorulması da mümkündür (Lichtman, 2006). Görüşmelerin gerçekleştirilebilmesi için yarı yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Öncelikle öğrencilerin medya okuryazarlığı kavramına ilişkin görüşlerini belirlemeye yönelik sorulara yer verilmiştir. Görüşme formunda toplam sekiz adet soru yöneltilmiştir. Ayrıca öğrencilerin sınıf düzeylerini ve cinsiyetlerini belirleyici kişisel bilgilerin bulunduğu bir bölüme de görüşme formunda yer verilmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular; öğrencilerin medya okuryazarlığını nasıl tanımladıkları, en fazla hangi iletişim araçlarını kullandıkları, en çok hangi televizyon programlarını izledikleri, sıkça kullandıkları internet sitelerinin neler olduğu, kitle iletişim araçlarını kullanırken ne tür olumsuz durumlarla karşılaştıkları ve bunlar karşısında ne tür önlemler aldıkları, sosyal medyayı kullanma gerekçelerinin neler olduğu, kitle iletişim araçlarından edindikleri bilgilerin doğruluğunu sorgulamada ne tür yollar izledikleri ve iyi bir medya okuryazarı olmak için ailelerinden ve eğitim kurumlarından neler beklemedikleri yönündedir. Görüşme formunda yer alan sorular uzman yargısına sunulmuştur. Bu çerçevede Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünden iki öğretim üyesinin görüşleri alınmak üzere soruları değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar bazı soruların anlaşılmasında güçlük çekildiğini ve bazı soruların da görüşme amacına uygun olmadığını belirtmişlerdir. Gelen öneriler doğrultusunda sorularda yeniden düzenlemeye gidilerek, bazı soruların ifade ediliş biçimleri değiştirilip, daha açık ve net anlaşılabilir hale getirilmiş, bazı sorular da görüşme formundan çıkarılmış ve sekiz sorudan oluşan görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşmeler öğrencilerle Elazığ Bilim ve Sanat Merkezi'nde yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma süreci boyunca elde edilen verilerin analizinde QSR N-VIVO 8 programından faydalanılmıştır. Veriler betimsel analize uygun olarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz yaklaşımına göre veriler daha önceden belirlenen temalar ya da görüşme sürecinde kullanılan sorular dikkate alınarak düzenlenir ve yorumlanır. Betimsel analizde görüşülen bireylerin düşüncelerini çarpıcı bir şekilde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sıkça yer verilir. Öncelikle elde edilen veriler sistematik bir biçimde betimlenir. Betimsel analiz dört aşamadan oluşur (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

1. Betimsel analiz için çerçeve oluşturma
2. Tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi
3. Bulguların tanımlanması
4. Bulguların yorumlanması

Araştırmada, öncelikle eldeki veriler bilgisayar ortamına aktarılmış; daha sonra N-VIVO 8 programına gerekli yüklemeler yapılmıştır. Araştırma soruları dikkate alınarak verilerin analizi için bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu çerçeve dikkate alınarak ana ve alt temalar belirlenmiştir. Belirlenen temalar ve alt temalar bir hafta geçtikten sonra tekrar gözden geçirilmiş, bazı alt temalarda değişiklikler yapılmıştır. Araştırmaya ilişkin güvenilirliği sağlamada çözümlemenin araştırma ekibindeki diğer kişiler tarafından yapılmış olması ve bulgulara ilişkin doğrudan alıntılarının verilmesi tercih edilen yollar olmuştur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda belirlenen alt temalara ilişkin referans cümleleri metin içerisinde doğrudan verilmiştir. Doğrudan alıntılar verilirken, tırnak içerisinde, italik yazı karakterinde sunulmuştur. Aynı zamanda sunulan her doğrudan alıntının başında, alıntının hangi öğrenciye ait olduğunu gösteren açıklayıcı kısaltmalar yer almaktadır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırma süresince elde edilen bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

Medya Okuryazarlığı Tanımına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin medya okuryazarlığı ile görüşleri değerlendirildiğinde, elde edilen kod listesi içerisinde medya okuryazarlığının tanımına ilişkin ifadeler tek bir tema etrafında toplandığı belirlenmiştir. Bu durumdan hareketle “medya okuryazarlığı” teması oluşturulmuştur. Medya okuryazarlığı temasına ilişkin model aşağıda yer almaktadır.



Şekil 1. Medya okuryazarlığının tanımına ilişkin model

Medya Okuryazarlığı teması ilişkin alt temalar, “bilginin doğru yorumlanması”, “medyayı tanımak”, “bilinçli kullanım”, “iletişim araçlarından faydalanma”, “iletişim araçlarına ilgi” olarak sıralanmaktadır. En fazla yüklemenin yapıldığı alt temaların “bilginin doğru yorumlanması” ve medyayı tanımak” olduğu görülmektedir. Aşağıda alt temalar ve bu temalarla ilgili referans cümlelerine yer verilmiştir.

Öğrencilerin medya okuryazarlığını tanımlarken en fazla üzerinde durdukları konulardan biri bilginin doğru yorumlanmasıdır. Öğrenciler çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerin güvenilirliğinin sorgulanması, elde edilen bilgilerin doğru yorumlanması gerektiğini vurgulamışlardır. Bilginin doğru yorumlanması alt temasına ilişkin olarak görüş bildiren öğrencilerden biri medya okuryazarlığını (Ö-E1), “...kitle iletişim araçlarında yayımlanan bilgi haber vb doğru yorumlamak” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka öğrenci (Ö-E2), “..bana göre medya okuryazarlığı, medyada duyduğu haberlerin görüntülerin gerçekliğini araştırarak onları en doğru şekilde anlamaya çalışmaktır” şeklinde açıklamıştır. Bir başka öğrenci (Ö-K3), “Medyada bulunan bilgilerin doğruluğunu ölçme ve medyaya doğru bilgileri yansıtmak” olarak tanımlanmıştır.

Öğrencilerle yapılan görüşmeler sonrasında en fazla yüklemenin yapıldığı bir diğer alt tema “medyayı tanımak” olarak belirlenmiştir. Bu alt temaya ilişkin olarak görüş belirten öğrencilerinden biri düşüncesini (Ö-K3), “Medyanın ne anlatmak istediğini, neler ilettiğini iyice anlamaktır” şeklinde açıklamıştır. Bir diğer öğrenci (Ö-E4), “Medyayı doğru ve istenilen biçimde anlamaktır” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir başka öğrenci de (Ö-E5), “Medyayı tanımak ve anlamak” diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Bilinçli kullanım alt temasına ilişkin olarak görüş belirten öğrenciler, medyada yer alan yararlı ve zararlı programları değerlendirebilme, yaşa uygun seçimleri yapılabilme konularına vurgu yapmışlardır. “Bilinçli kullanım” alt temasına ilişkin görüş belirten öğrencilerden biri düşüncesini (Ö-K3), “Medyayı bilinçli olarak kullanabilme. Yani medyanın seni değil senin medyayı yönetmen” şeklinde ifade etmiştir. Bir diğer öğrenci (Ö-K4), “Medyada yer alan konuları doğru ayırabilme, yararlı ve zararlı programların farkına varabilme, yaşa uygun seçim yapabilme” şeklinde bir açıklama yapmıştır. İletişim araçlarından faydalanmak alt temasına ilişkin görüş belirten öğrenci düşüncesini (Ö-K2), “Medya okuryazarlığı; kitle iletişim araçlarından en faydalı biçimde yararlanma bilincidir” şeklinde belirtmiştir. İletişim araçlarına ilgi alt temasına ilişkin görüş belirten öğrenci ise düşüncesini (Ö-K5), “Gazete dergi gibi iletişim araçlarına olan ilgi” şeklinde açıklamıştır.

Kullanılan İletişim Araçlarına İlişkin Bulgular

Verilen çözümlenmesi aşamasında ortaya çıkan kodlamalardan bir kısmının kullanılan iletişim araçları ile ilgili olduğu dikkat çekmiştir. Bu sebeple “en fazla kullanılan iletişim araçları” ile ilgili bir tema oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin alt temalar ve yükleme sayıları aşağıda yer almaktadır.



Şekil 2. Kullanılan iletişim araçlarına ilişkin model

Bu temaya ilişkin olarak üç alt tema belirlenmiştir. Bu alt temalar “televizyon”, “internet” ve “cep telefonu” dur. Öğrenciler iletişim aracı olarak en fazla interneti kullandıklarını belirtmişlerdir, bunu televizyon ve cep telefonu takip etmektedir. Aşağıda alt temalar ve bu temalara ilişkin referans cümleleri yer almaktadır.

İletişim aracı olarak interneti kullandıklarını belirten öğrenciler, interneti, bilgi edinme, oyun oynama, şarkı dinleme, tartışma ve film izleme amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri düşüncesini (Ö-K5), “İnternette bilgi amaçlı, cep telefonundan haberleşme amaçlı yararlanıyorum” şeklinde açıklamıştır. Bir başka öğrenci konu ile ilgili görüşünü şeklinde ifade etmiştir. Bir başka öğrenci konu ile ilgili (Ö-K6), “En fazla internet ve tv den yararlanıyorum. İnternette oyun oynuyorum, şarkı dinliyorum, tartışma sitelerine giriyorum, film izliyorum. Televizyon ile ise aram iyi, akşamları haberleri izliyorum, bazı dizileri takip ediyorum” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Bir diğer öğrenci (Ö-E1), “İnternet:online oyun” şeklinde durumu özetlemiştir.

“Televizyon” alt teması ile ilgili görüş belirten öğrenciler, bilgi edinme, haber, yarışma, dizleri takip etme amaçlı televizyon izlediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-K6), “Tv ile ise aram iyi, akşamları haberleri izliyorum bazı dizileri takip ediyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir diğer öğrenci düşüncesini (Ö-E4), “Dizi ve maçları izliyorum. Sıkılmadan ve beni etkileyecek şeylerle boş vaktimin büyük kısmını değerlendiriyorum” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir öğrenci de (Ö-E3), “Tv, haber, ve spor alanındaki bilgileri öğrenmek, yarışmaları izlemek amacıyla yararlandığım araçtır” şeklinde açıklama yapmıştır.

İletişim aracı olarak en fazla cep telefonunun kullandıklarını belirten öğrenciler, cep telefonundan haberleşme, oyun oynama, mesaj atma amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-K5), “İnternette bilgi amaçlı, cep telefonundan haberleşme amaçlı yararlanıyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Başka bir öğrenci (Ö-E1), “Cep telefonu: arkadaşlarımla mesajlaşmak” şeklinde kullanım amacını özetlemiştir. Bir diğer öğrenci düşüncesini (Ö-K3), “cep telefonu, iletişim ve müzik dinleme” şeklinde belirtmiştir.

İzlenen Televizyon Programına İlişkin Bulgular

Verilen çözümlenmesi aşamasında ortaya çıkan kodlamalardan bir kısmının izlenen programlarla ilgili olduğu dikkat çekmiştir. Öğrenciler hangi programları izlediklerini, gerekçeleri ile birlikte belirtmişlerdir. Ortaya çıkan alt temalar ve alt temalara ilişkin model aşağıda yer almaktadır.



Şekil 3. İzlenen televizyon programına ilişkin model

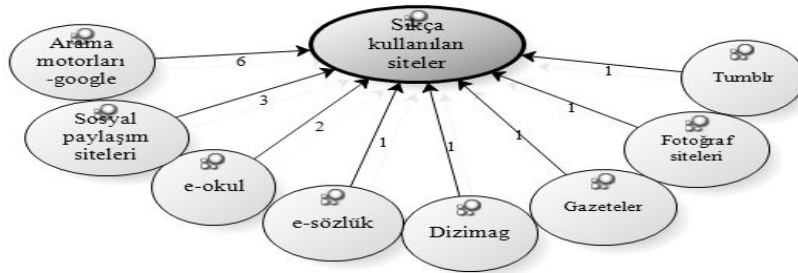
En fazla tercih edilen program temasına ilişkin olarak, “dizi”, “yarışma”, “haberler”, “maç”, alt temaları belirlenmiştir. Bu temaya ilişkin olarak en fazla yüklemenin “dizi” alt temasına yapıldığı, daha sonra bunu “yarışma” alt temasının izlediği görülmektedir. Bu temaya ilişkin olarak yapılan açıklamalar aşağıda yer almaktadır.

En fazla yüklemenin yapıldığı “dizi” alt temasına ilişkin olarak görüş bildiren öğrenciler, hoşlandıkları için ve boş zamanlarını değerlendirmek için dizi izlediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-K3), “Mizah dizilerini gülmek için izliyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir diğer öğrenci (Ö-E4), “Dizi ve maçları izliyorum. Sıkılmadan ve beni etkileyecek şeylerle boş vaktimin büyük kısmını değerlendiriyorum” diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Yarışma alt temasına ilişkin olarak görüş belirten öğrenciler, yarışma izleyerek bilgilerini güncel tuttuklarını, yarışmaları eğlenceli bulduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-E5), “Kültür içerikli yarışmaları izliyorum, kendimi denemek bilgilerimi güncel tutmak için” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir başka öğrenci (Ö-K6) “Televizyondaki yarışma programları hoşuma gidiyor. Eğleniyorum” şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Sıkça Kullanılan Sitelere İlişkin Bulgular

Elde edilen veriler incelendiğinde sıkça kullanılan sitelere ilişkin olarak yapılan yüklemeler dikkat çekmektedir. Bu nedenle sıkça kullanılan siteler temasının oluşturulmasına karar verilmiştir. Bu temaya ilişkin model aşağıda yer almaktadır.



Şekil 4. Sıkça kullanılan sitelere ilişkin model

Sıkça kullanılan siteler temasına ilişkin olarak en fazla yüklemenin “arama motorları-google” alt temasına yapıldığı görülmektedir. Bu alt temayı, “sosyal paylaşım siteleri” ve “e-okul” takip etmektedir. Alt temalara ilişkin öğrenci görüşleri aşağıdaki gibidir.

“Arama motorları-google” alt temasına ilişkin olarak görüş belirten öğrenciler, bu siteleri ödev yapmak, araştırma yapmak amacıyla kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-K5) “Ödevlerimi yapmak için bilgi veren sitelerden yararlanıyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir başka öğrenci (Ö-E2), “En çok google da arama yaparım” şeklindeki sözleri ile düşüncesini açıklamıştır.

En fazla sosyal paylaşım sitelerini kullandıklarını belirten öğrenciler, bu siteyi zaman geçirme, gündemden haberdar olma amaçlı kullandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-E3), “Sosyal paylaşım sitelerinde ve

güncel haber sitelerinde gündemden haberdar olmak ve sosyal açıdan gelişmek için geziniyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir diğer öğrenci (Ö-E4), “Arkadaşlarımla haberleşip eğleniyorum” şeklinde durumu açıklamıştır. En fazla e-okulu kullandığını belirten öğrenci düşüncesini (Ö-K1), “.....notlarımı öğreniyorum” şeklinde özetlemiştir.

Kitle İletişim Araçlarını Kullanırken Karşılaşılan Olumsuz Durumlar ve Alınan Önlemlere İlişkin Bulgular

Öğrencilerin medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri incelendiğinde, karşılaşılan olumsuz durumlara ilişkin yüklemeler yapıldığı görülmektedir. Öğrenciler bu başlık altında kitle iletişim araçlarını kullanırken yaşadıkları olumsuz durumları sıralamışlardır. Olumsuz durumlar alt temasına ilişkin model aşağıda yer almaktadır.



Şekil 5. Olumsuz Durumlara İlişkin model

Olumsuz durumlar temasına ilişkin alt temalar “olumsuz yazılar”, “zararlı siteler”, “istemedenden açılan sayfalar”, “reklam sayfaları”, “yalan haberler” olarak sıralanmıştır. Bütün alt temalara birer yüklem yapıldığı görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerin karşılaştıkları olumsuz durumlar karşısında aldıkları önlemlere ilişkin görüşleri de aşağıdaki model üzerinde özetlenmiştir.



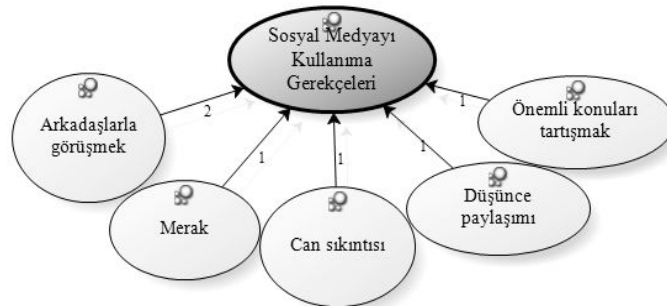
Şekil 6. Alınan önlemlere ilişkin model

Alınan önlemler dikkate alındığında sırasıyla “güvenilir yayınları tercih etme”, “zararlı sayfaları kapatma”, “kanal değiştirme” ve “filtre kullanma” gibi durumlara vurgu yapıldığı görülmüştür. Gerek karşılaşılan olumsuz durumlar gerekse de bu durumlara karşı alınan önlemlere ilişkin öğrenci görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

Gereksiz haberleri izlemediğini belirten bir öğrenci duruma ilişkin olarak (Ö-6.K), “...gereksiz, doğru olmayan haberlerle karşılaşıyorum. Doğruluğunu sorgulayıp gereksiz olanları izlememeye çalışırım..” diyerek görüşünü belirtmiştir. Bir diğer öğrenci ise güvenilir siteleri kullanmayı tercih ettiğini (Ö-6K), “Bildiğim ve güvenilir sitelere girmeyi tercih ederim.” cümlesiyle açıklamıştır. Bir başka öğrenci ise (Ö-4K), “İnternetteki istenmeyen ve kötü sitelerin çıkma riskine karşı filtre kullanıyorum.” diyerek filtre kullandığını ve böylece olumsuz durumlara karşı korunduğunu söylemiştir.

Öğrencilerin Sosyal Medyayı Kullanma Gereçlerine İlişkin Bulgular

Verilen çözümlenmesi aşamasında ortaya çıkan kodlamalardan bir kısmının sosyal meydanının kullanımı ile ilgili olduğu dikkat çekmiştir. Bu sebeple “sosyal medyayı kullanma gereçleri” isimli bir tema oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin model aşağıda yer almaktadır.



Şekil 7. Sosyal medyayı kullanma gereçlerine ilişkin model

“Sosyal medyayı kullanma” temasına ilişkin olarak belirlenen alt temalar “arkadaşlarla görüşmek, “merak”, “can sıkıntısı”, “düşünce paylaşımı”, “önemli konuları tartışmak” olarak belirlenmiştir. Alt temalara ilişkin referans cümlelerine aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal medyayı arkadaşları ile görüşme amaçlı kullandığını belirten öğrenci (Ö-K4), “Sosyal ağları arkadaşlarımla sohbet etmek için kullanırım” şeklinde açıklama yapmıştır. Tartışmaları takip ettiğini belirten öğrenci düşüncesini (Ö-K3), “.....veya çok önemli bir konu tartışılıyorsa takip ederim” şeklinde açıklamıştır. Sosyal medyayı merak ettiği için takip ettiğini belirten öğrenci (Ö-K2), “Millet ne halde diye merak ettiğim için takip ediyorum...” şeklinde açıklama yapmıştır.

Kitle İletişim Araçlarından Elde Edilen Bilginin Doğruluğunu Sorgulamaya İlişkin Bulgular

Öğrencilerle yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde, çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerin doğruluğunun sorgulanmasına ilişkin yüklemelere rastlanmıştır. Bu nedenle “edinilen bilginin doğruluğunun sorgulanması” teması oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin alt temalar aşağıda yer almaktadır.



Şekil 7. Edinilen bilginin doğruluğunu sorgulamaya ilişkin model

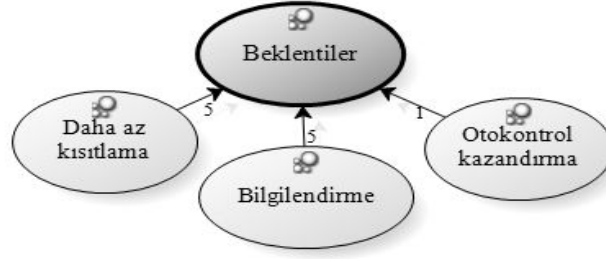
Edinilen bilginin doğruluğunu sorgulama alt temasına ilişkin olarak belirlenen alt temalar “farklı kaynaklarla destekleme”, “kendine göre değerlendirme”, “yetişkinlere sorma”, “güvenilir kaynaklardan araştırma yapma”, “yabancı sitelere daha fazla güvenme” şeklindedir. En fazla yüklem yapılan alt tema “farklı kaynaklardan destekleme” alt temasıdır. Bunu “kendine göre değerlendirme” alt teması izlemektedir. Alt temalara ilişkin referans cümleleri aşağıda yer almaktadır.

Farklı kaynaklardan destekleme alt temasına ilişkin olarak yorum yapan öğrenciler, bilginin doruluğunu sorgulamak için, farklı kaynaklardan elde ettikleri bilgileri karşılaştırdıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri düşüncesini (Ö-K1), “Sadece güvendiğim haber kanallarından bilgi edinmeye çalışırım. Ya da birkaç kanaldan aynı bilgiyi teyit ederim” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir başka öğrenci (Ö-E5), “Evet bazen yanlış bilgi olduğunu tespit edebiliyorum. Başka kaynaklara bakıyorum” diyerek düşüncesini ifade etmiştir.

Çeşitli kaynaklardan elde ettiği bilginin doğruluğunu kendilerinin sorguladığını belirten öğrenci düşüncesini (Ö-K3), “.....evet. Çünkü her kanalda kanalın sahibi veya sitenin sahibi kendi siyasi görüşünü vb. şeyleri yansıtıyor. Ben doğru bilgiye ulaşmak için olayı öğrenip kendi doğrularım göre yorumluyorum” şeklinde açıklama yapmıştır. Bilginin güvenilirliğini sorgulama noktasında yetişkinlerden yardım aldığını belirten öğrenci (Ö-E3), “Bana uygun olmayan bilgileri o konuda uzman olan kişilere danışır ve öğrenmeye çalışırım” diyerek açıklamıştır. Bilginin güvenilirliğini sorgulamada güvenilir kaynaklardan araştırma yaptığını belirten bir öğrenci ise (Ö-E4), “Evet bazen sorgularım. Güvendiğim internet sitelerinden araştırırım” diyerek düşüncesini ifade etmiştir. Bilginin doğruluğunu sorgularken yabancı sitelere daha fazla güvendiğini belirten öğrenci (Ö-K1), “Kitle iletişim araçlarından edindiğim bilgilerin güvenilirliğine %10 oranında bile güvenmiyorum. Yabancı sitelere daha çok güveniyorum.....” diyerek düşüncesini açıklamıştır.

İyi Bir Medya Okuryazarı Olmak İçin Aile ve Eğitim Kurumlarından Beklentilere İlişkin Bulgular

Öğrencilerle yapılan görüşmeler değerlendirildiğinde, elde edilen kod listesi içerisinde öğrencilerin aile ve eğitim kurumlarından beklentilerine ilişkin kodlamalar dikkat çekmiştir. Bu çerçevede dikkat çeken bu kodlamalar bir başlık altında toplanmıştır. Böylece “beklentiler” teması oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin yüklem sayılarına aşağıdaki yer verilmiştir.



Şekil 8. Aile ve eğitim kurumlarından beklentilere ilişkin model

Beklentiler temasına ilişkin olarak belirlenen alt temalar “daha az kısıtlama”, “bilgilendirme”, “otokontrol kazandırma” olarak sırlanabilir. En fazla yüklemenin “daha az kısıtlama” ve “bilgilendirme” alt temalarına yapıldığı görülmektedir. Aşağıda alt temalar ve bu temalara ilişkin referans cümleleri yer almaktadır.

Daha az kısıtlama alt temasına ilişkin görüş belirten öğrenciler, internetin kısıtlanmamasını, kitle iletişim araçlarını özgürce kullanmalarına izin verilmesini belediklerini vurgulamışlardır. Öğrencilerden biri (Ö-K1), “*Daha özgür medyatik düşünce. Daha az kısıtlama*” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir öğrenci düşüncesini (Ö-E1), “*Bilgisayara şifre konmaması. Cep telefonunun karıştırılmaması*” şeklinde açıklamıştır. Bir başka öğrenci (Ö-K2), “*İnterneti kapatmasınlar. Kitle iletişim araçlarını özgürce kullanmamıza izin versinler*” diyerek düşüncesini açıklamıştır.

Bilgilendirme alt temasına ilişkin olarak görüş belirten öğrenciler, aile ve eğitim kurumlarının medya okuryazarlığı konusunda kendilerini bilgilendirmelerini belediklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerden biri (Ö-K4), “*Ailemizin ve eğitim kurumlarımızın bizi bilgilendirmesini isterim*” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir başka öğrenci (Ö-E1), “*yasakları kaldırıp medya okuryazarlığıyla ilgili bilgi verilmesini isterim*” diyerek durumu ifade etmiştir. Bir başka öğrenci (Ö-E5), “*Daha geniş içerikli bilgilendirmelerin yapılması özellikle medyanın gücünün herkese anlatılması böylece herkesin bu gücün farkında olmasını bilmesi gerekir*” şeklinde açıklama yapmıştır. Bir başka öğrenci (Ö-K6), “*Biz öğrenciler için programlar hazırlamalıdır. Neleri izlememiz, okumamız konusunda bilgi vermeliler*” diyerek düşüncesini ifade etmiştir. Otokontrol kazandırma alt temasına ilişkin görüş belirten öğrenci düşüncesini (Ö-E3), “*Bizi medyayı iyi değerlendirip seçici davranma konusunda eğitmelerini ve buna yönelik çalışmalar yapmalarını isteriz*” şeklinde düşüncesini belirtmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonucunda, Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin medya okuryazarlığı kavramına ilişkin bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Öğrenciler medya okuryazarlığını tanımlarken, bilginin doğru yorumlanması, medyayı tanıma, bilinçli kullanım, iletişim araçlarından faydalanma, iletişim araçlarına ilgi boyutlarına vurgu yapmışlardır. Genel itibarıyla medya okuryazarlığına ilişkin yapılan tanımlamalarda, medyanın doğru kullanılması, medya mesajlarına ulaşma ve bu mesajları doğru analiz etme gibi becerilere vurgu yapılmaktadır (Aufderheide, 1997; Livingstone, 2004; Kellner ve Share, 2007). Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin en fazla kullandıkları kitle iletişim araçları internet, televizyon ve cep telefonudur. Öğrenciler, kitle iletişim araçlarını, bilgi edinme, oyun oynama, şarkı dinleme, haberleşme, yarışma ve dizileri takip etme amaçlı kullanmaktadırlar.

Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin en fazla izledikleri programlar, dizi, yarışma, haber programları ve maç biçiminde sıralanmıştır. Öğrenciler bu programları eğlenmek, boş vakitlerini değerlendirmek ve bilgi edinmek için izlemektedirler. Öğrencilerin sıkça kullandıkları siteler, arama motorları/google, sosyal paylaşım siteleri, e-okul, e sözlük, dizimag, gazeteler, fotoğraf siteleri ve tumbldir. Öğrenciler, bu siteleri ödev yapma, araştırma yapma, zaman geçirme, gündemden haberdar olma amaçlı kullanmaktadırlar.

Bilim ve Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin, kitle iletişim araçlarını kullanırken yaşadıkları olumsuz durumlar, karşılaştıkları olumsuz yazılar, zararlı siteler, istemeden açılan sayfalar, reklam sayfaları ve yalan haberlerdir. Bu olumsuz durumlardan korunmak için alınan önlemler ise güvenilir yayınları tercih etme, zararlı sayfaları kapatma, kanal değiştirme ve filtre kullanma olarak ifade edilmiştir.

Öğrencilerin sosyal medyayı, arkadaşlarıyla görüşme, merak, can sıkıntısı, düşünce paylaşımı, önemli konuları tartışma amaçlı kullandıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte Bilim Sanat Merkezi öğrencileri farklı kaynaklardan elde ettikleri bilgilerin doğru olup olmadığını sorgulamak amacıyla farklı kaynaklardan elde ettikleri bilgileri karşılaştırıp, yetişkinlere sorup, güvenilir kaynaklardan araştırma yapmaktadırlar. Yine öğrenciler, iyi bir medya okuryazarı olmak için daha az kısıtlama yapılmasını, medya okuryazarlığı konusunda aile ve eğitim kurumları tarafından bilgi verilmesinin ve otokontrolün sağlanmasının gerektiğini belirtmişlerdir. Hoobs, Culver ve Mendoza (2010) da günün büyük kısmını evde geçiren çocukların medya mesajlarına daha çok

maruz kaldıklarını belirtirken ailelerin ya da bakıcıların çocukların medya mesajlarını doğru alma ve yorumlamalarında onlara destek olmaları gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Çünkü çocukların bu mesajların değerini anlamaları, onları kullanabilmeleri ya da onların içeriğiyle eğlenebilmeleri için ailelerinin desteğine ihtiyaçları olabileceği düşünülmektedir. Uzmanlar evde medya okuryazarlığının verilmesi için kritik düşünme, zihinsel alışkanlık kazandırma, medyaya ilişkin sorumlu iletişim kurma gibi etkili çözümlerin kullanılabilirliğini savunmaktadırlar (Hobbs, Culver ve Mendoza, 2010). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda Bilim Sanat Merkezine devam eden öğrencilerin aile ve eğitim kurumlarının desteğine ihtiyaç duydukları ifade edilebilir.

Bu sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

- Öğrencilerin bilgilenme, öğrenme ve yaratıcı yeni oluşumlara katılmalarını sağlamada internet ile diğer iletişim hizmetleri ve teknolojilerine giderek daha fazla bağlı hale geldikleri görülmektedir. Araştırmada da öğrencilerin iletişim aracı olarak en çok interneti kullandıkları belirlenmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilerin internet teknolojisini ve sunduğu hizmetleri kullanımlarında aktif, eleştirel ve seçici olma bilincinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır. Bu nedenle öğrencilere interneti amaçları doğrultusunda kullanma bilincini kazandıracak yönlendirmeler yapılmalıdır.
- Araştırma ile internetten sonra en çok televizyon kullanıldığı belirlenmiştir. Televizyonun popüler kültürün merkezinde bulunan tek taraflı bir değer aktarım aracı olduğu göz önünde bulundurularak, öğrencilerin televizyon programları aracılığıyla gönderilen bu tek yönlü iletiler karşısında daha bilgili ve dirençli olmalarını sağlayacak eğitim almaları sağlanmalıdır. Bu durum öğrencilerin hem televizyon seyrederken uygun seçimler yapmalarını sağlayacak, hem de televizyonun olumsuz etkilerinden korunmalarını sağlayacaktır.
- Araştırmada cep telefonunun en çok kullanılan araçlar arasında yer aldığı belirlenmiştir. Gelişen teknoloji ile cep telefonları sadece basit bir haberleşme aracı olmaktan çıkmıştır. Akıllı cep telefonları aracılığıyla bireyler interneti zaman ve mekan sınırlaması olmadan mobil olarak kullanma imkanı elde etmektedirler. Bu nedenle öğrencilere cep telefonlarını kullanmada bilinç ve farkındalıklarını arttıracak bilgilendirmelerde bulunulmalıdır. Bu noktada okullarda yürütülen medya okuryazarlığı dersi amaçları doğrultusunda ve etkili biçimde yürütülmelidir.
- Öğrenciler televizyonda en çok dizileri izlerken, internette de sosyal paylaşım sitelerini kullanmayı tercih etmektedirler. Bu çerçevede televizyon dizileri ile internetin popüler kültürün oluşmasındaki etkileri dikkate alınarak, bireylerin kendi bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerine uygun televizyon programlarını seçme ve izleme bilinci oluşturulmalıdır ve interneti bu yönde kullanmaları sağlanmalıdır. Bunun için televizyonlarda etkili medya okuryazarlığını geliştirecek tanıtım programlarına sıklıkla yer verilmelidir. Bu yapılırken özellikle gençlerin beğendiği, rol model aldıkları siyasetçi, film yıldızı, gazeteci, yazar ve sanatçılar bu tür tanıtım filmlerinde rol alarak bu yönde sosyal mesajlar iletmeleri sağlanmalıdır.
- Öğrenciler kitle iletişim araçlarından elde ettikleri bilgilerin doğruluğunu sorgulamada farklı kaynakları kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu çerçevede sınıflarda öğrencilere farklı kaynakları etkili biçimde kullanabilme bilincini geliştirecek örnek olay tarzı uygulamalar sunulmalıdır.
- Aileler, çocuklarını başta internet olmak üzere tüm kitle iletişim araçlarını daha az kullanmaları için çaba harcamak yerine, medya okuryazarlığı konusunda bilgilendirilerek, çocuklarının medyayı zarar görmeden nasıl kullanabilecekleri ve oto-kontrol geliştirmeleri konusunda desteklemeleri sağlanmalıdır. Bunun için etkili okul-aile işbirliği sağlanarak, okullarda ailelere yönelik konferanslar ve toplantılar düzenlenmelidir. Bu tür toplantılara özellikle toplumda öne çıkmış eğitimciler, iletişim uzmanları, yazarlar, gazeteciler ve sanatçıların konuşmacı olarak katılmaları ailelerin etkin katılımını sağlayacak ve sürece aktif biçimde katılmalarına katkıda bulunacaktır.
- Öğrencilerin medyadan edindikleri bilgiyi paylaşabilecekleri ortamlar sağlanarak edindikleri bilginin doğruluğunu değerlendirme şansı sunulmalıdır.
- Benzer çalışmalar farklı ve daha geniş gruplar üzerinde de gerçekleştirilerek sonuçları karşılaştırılmalıdır.

Kaynakça

- Altun, A. (2008a). Türkiye’de medya okuryazarlığı, *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 16, 30-34.
- Altun, A. (2008b). Medya okuryazarlığı, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 103,27-34.
- Aqili, Nasiri, (2010). Technology and the need for media literacy education in the twenty-first century, *European Journal of Social Sciences*,15(3), 449-456.
- Aufderheid, P. (1997). Media literacy from a report of the national leadership conference on media literacy, transaction publishers, *Media Literact in the Information Age*, Edt. Robert Kubey, 79-88, New Brunswick, New Jersey.

- Daley, E. (2003). Expanding the concept of literacy, *Educause*, 33-40, <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/erm0322.pdf> adresinden 23.09.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Department for Education and Child Development, (2012). *Policy statement gifted and talented children and students policy*, <http://www.decd.sa.gov.au/docs/documents/1/GiftedChildrenandStudents.pdf> adresinden 25.12.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Dinçer, Ö. (2011). *Medya okuryazarlığı dersi2011-2012 eğitim-öğretim yılı mesajı*, <http://www.medyaokur yazarligi.org.tr/bakanmesaj.html> adresinden 15.10.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Freeman, J. (2002). *Out-of-school educational provision for the gifted and talented around the world: A report for the department of education and skills*, http://www.joanfreeman.com/pdf/Text_part_two.pdf adresinden 02.01.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Gagné, F. (2002). *A differentiated model of giftedness and talent (dmgt)*, <http://www.curriculumsupport.education.nsw.gov.au/policies/gats/assets/pdf/poldmgt2002rtcl.pdf> adresinden 27.12.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Hobbs, R., Culver, S. H., Mendoza, K. (2010). *Empowering parents and protecting children in an evolving media landscape*, <http://namle.net/wp-content/uploads/2010/04/FCCNOIEmpoweringFinal.pdf> adresinden 04.01.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Kanlı, E. (2008). *Fen ve teknoloji öğretiminde probleme dayalı öğrenmenin üstün ve normal zihin düzeyindeki öğrencilerin erişimi, yaratıcı düşünme ve motivasyon düzeylerine etkisi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 6(1), 127-144.
- Karaman, K. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı düzeyleri, *İlköğretim Online*, 8(3), 798-808.
- Karnes, F. A. and Stephens, R. K. (2005). *Using media & technology with gifted learners*. United States of America: Proffrock Press.
- Kellner, D. ve Share, J. (2007). Critical media literacy is not an option, *Learn Inq*, 1, 59-69.
- Kubey, R. (1998). Obstacles to the development of media education in the United States, *Journal of Communication*, 48(1), 58-69.
- Levent, F. (2000). *Üstün yetenekli çocukların hakları el kitabı: Anne, baba ve öğretmenler için*, İstanbul: Erkam Matbaası.
- Lichtman, M. (2006). *Qualitative research in education: A user's guide*. California: Sage Publications Inc.
- Livingstone, S. (2004) What is media literacy? *Intermedia*, 32(3), 18-20. [http://eprints.lse.ac.uk/1027/1/What_is_media_literacy_\(LSERO\).pdf](http://eprints.lse.ac.uk/1027/1/What_is_media_literacy_(LSERO).pdf) adresinden 26.09.2012 tarihinde edinilmiştir.
- MEB (2007). *Mili Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi*, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2593_0.html adresinden 10.10.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Mussoline, L. J. *Gifted education parent handbook: Downingtown educational enrichment program 2010-2011 school year*, Special Education Office -Downingtown Education Center, <http://dasd-sharepoint.dasd.org/District/Departments/PServices/Documents/DEEPHandbook.pdf> adresinden 04.01.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Robinson, N. (2004). *Parenting young, gifted children, talent: the centre for talent development* <http://www.ctd.northwestern.edu/docs/ctd/talentw04.pdf> adresinden 01.01.2013 tarihinde edinilmiştir.
- Saranlı, A. G. ve Metin, N. (2012). Üstün yetenekli çocuklarda gözlenen sosyal-duyusal sorunlar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 45 (1), 139-163.
- Silverman, L. (2000). *Do gifted students have special needs? gifted development center: A Service of The Institute for the Study of Advanced Development*, <http://www.gifteddevelopment.com/Articles/instruction/i15.pdf> adresinden 28.12.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Thoman, E. ve Jolls, T. (2004). *Media literacy: A national priority for a changing world*, Center for Media Literacy, http://www.medialit.org/sites/default/files/663_ABSThomanJolls_reproversion.pdf adresinden 20.09.2012 tarihinde edinilmiştir.
- Thoman, E. (2003). Literacy for the 21. century-An overview&orientation guide to media literacy education, *Center for Media Literacy*, Santa Monica.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (6. Baskı), Ankara: Seçkin Yayıncılık.